

ปัญหาการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์¹

อิทธิรัฐ สระทองขาว²

ผู้เยาว์ ตามกฎหมายมิได้นิยามความหมายของคำว่า “ผู้เยาว์” ไว้เป็นการเฉพาะ แต่ใช้เกณฑ์อายุในการกำหนดความเป็นผู้เยาว์ การพ้นจากภาวะผู้เยาว์และการบรรลุนิติภาวะของบุคคลโดยมิได้คำนึงถึงความรู้ความสามารถและองค์ประกอบอื่นๆ เนื่องจากเกณฑ์อายุเป็นเกณฑ์ ที่สามารถพิสูจน์ได้แน่นอนและสามารถระบุได้ว่าบุคคลอยู่ในสถานะใดในช่วงเวลานั้นๆ ได้อย่างชัดเจน ไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงในขณะที่หลักเกณฑ์อื่นเป็นหลักเกณฑ์ที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ ไม่มีความแน่นอนคงที่ ด้วยเหตุนี้จึงสามารถให้ความหมายไว้ได้เพียงว่า ผู้เยาว์นั้นคือ บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์หรือบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ซึ่งเป็นบุคคลที่อ่อนอายุและประสบการณ์ ยังไม่มีความเจริญงอกงาม ทางสติปัญญา ย่อมมีจิตใจอ่อนและมีความสามารถในการควบคุมสภาพจิตค่อนข้างมีอย่างจำกัด ทั้งยังไม่อาจจะจัดการงานของตนเองได้ และไม่สามารถรับผิดชอบในการตัดสินใจและการกระทำ ของตนเองได้ กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้เยาว์เป็นผู้ที่หย่อนความสามารถประเภทหนึ่ง ซึ่งตามกฎหมายไทยนั้นได้บัญญัติความเป็นผู้เยาว์ การพ้นจากภาวะผู้เยาว์และการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19 ได้บัญญัติให้บุคคลพ้นจากภาวะผู้เยาว์ และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์

นอกจากเกณฑ์อายุของการพ้นจากภาวะผู้เยาว์และการบรรลุนิติภาวะของบุคคลข้างต้นแล้ว ในส่วนของมาตรา 20 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังบัญญัติข้อยกเว้นให้ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะก่อนมีอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ ไว้ว่า “ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติมาตรา 1448 กล่าวคือ เมื่อบุคคลทั้งสองฝ่ายที่มีสถานะเป็นผู้เยาว์มีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์ โดยได้รับความยินยอมจากบิดามารดา หรือเมื่อบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ทำการสมรสหลังจากได้รับอนุญาตจากศาลให้ทำการสมรส เมื่อกฎหมายให้ผู้เยาว์ที่ทำการสมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และถือว่าบรรลุนิติภาวะแล้ว การนี้มิได้อาศัยเกณฑ์อายุแต่อย่างใด แต่อาศัยการพิจารณาเหตุผลตามข้อเท็จจริงทางสังคม เนื่องจากการสมรสทำให้บุคคลทั้งสองฝ่ายอยู่กินกันฉันสามีภรรยา มีความสัมพันธ์ในฐานะครอบครัว

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร. กัลยา ตันศิริ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ประเสริฐ ตันศิริ และรองศาสตราจารย์ สุทธิณี รัตนวราห

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดอุทัยธานี

เดียวกัน มีลักษณะทางกายภาพในวัยเจริญพันธุ์ที่พร้อมจะมีบุตรและอาจประกอบอาชีพให้มีรายได้สำหรับใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ซึ่งส่งผลต่อทรัพย์สินและบุตร ซึ่งเป็นบุคคลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงบุคคลภายนอกที่อาจมีปฏิสัมพันธ์ในทางกฎหมายด้วย ดังนั้นหากกฎหมายมิได้บัญญัติให้ผู้เยาว์ที่สมรสแล้วเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ ย่อมเป็นการฝ่าฝืนข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคมและขัดต่อธรรมชาติของมนุษย์

จากข้อเท็จจริงข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับปัญหาการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ ทำให้เกิดเป็นประเด็นปัญหาในการค้นคว้าที่สมควรนำมาวิเคราะห์ถึงประเด็นข้อปัญหาต่างๆเกี่ยวกับการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ตามกฎหมายเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายฝรั่งเศส กฎหมายสเปน และกฎหมายสหรัฐอเมริกา รัฐแคลิฟอร์เนีย ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นประเด็นปัญหาได้ดังนี้

ปัญหาประการแรก คือ ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับหลักเกณฑ์อายุในการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดเกณฑ์อายุในการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ไว้ใน มาตรา 19 และมาตรา 20 ประกอบมาตรา 1448 ทำให้เกิดประเด็นปัญหาอยู่ 2 ส่วน ได้แก่ ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับเกณฑ์อายุในการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ และปัญหากฎหมายเกี่ยวกับเกณฑ์อายุในการสมรสของผู้เยาว์ ซึ่งแต่ละมาตรามีการกำหนดเกณฑ์อายุที่แตกต่างกัน เช่นมาตรา 19 นั้นได้กำหนดการบรรลุนิติภาวะไว้ที่ 20 ปีบริบูรณ์ และมาตรา 20 ประกอบมาตรา 1448 ได้กำหนดไว้ที่ 18 ปีบริบูรณ์ ความแตกต่างนี้จึงเป็นปัญหาในส่วนที่ว่ากำหนดอายุทั้งสองมาตรานี้ควรมีความสอดคล้องกันในส่วนของอายุในการบรรลุนิติภาวะหรือไม่ และการกำหนดอายุที่ต่างกันเกณฑ์อายุมาตราใดสมควรที่จะเป็นบรรทัดฐานของเกณฑ์อายุที่ผู้เยาว์ควรได้รับการบรรลุนิติภาวะ และเกณฑ์อายุที่มีผลบังคับใช้อยู่มีการกำหนดเกณฑ์อายุที่ขัดต่อยุคปัจจุบันหรือไม่อย่างไร ทั้งนี้เมื่อเกิดปัญหาแล้วควรมีมาตรการแก้ไขอย่างไรเพื่อให้เกณฑ์อายุของทั้งสองมาตราได้มีความสอดคล้องกันและเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เยาว์

และเมื่อได้พิจารณากฎหมายต่างประเทศที่ทำการศึกษามาทั้งหมด 3 ประเทศ กำหนดเกณฑ์ อายุบรรลุนิติภาวะไว้แตกต่างกันตามแต่ละยุคสมัย เริ่มตั้งแต่อายุยี่สิบห้าปีบริบูรณ์ และต่อมาได้รับการพิจารณาให้ปรับแก้ให้ลดลงให้เข้ากับสถานการณ์แต่ละยุคสมัย จนกระทั่งปัจจุบันกฎหมายของประเทศเหล่านั้นกำหนดเกณฑ์อายุบรรลุนิติภาวะไว้ที่ 18 ปีบริบูรณ์เช่นเดียวกันทั้งหมด ดังต่อไปนี้

1.กฎหมายฝรั่งเศส กำหนดให้บุคคลบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุยี่สิบห้าปีบริบูรณ์ตาม อิทธิพลของกฎหมายโรมัน ต่อมา ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสลดเกณฑ์อายุลง โดยกำหนดให้บุคคล พ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุยี่สิบเอ็ดปีบริบูรณ์ กระทั่งรัฐบัญญัติฉบับวันที่ 5 กรกฎาคม ค.ศ. 1974 ลด

เกณฑ์อายุลงอีกครั้งหนึ่งเป็นอายุสิบแปดปีบริบูรณ์ ตามที่บัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 414 ว่าบุคคลบรรลุนิติภาวะ (la majorité) เมื่ออายุสิบแปดปีบริบูรณ์³

2.กฎหมายสเปนกำหนดเกณฑ์อายุบรรลุนิติภาวะเมื่อบุคคลอายุสิบแปดปี โดยให้นับวันที่เกิดรวมเข้าไปในการกำหนดวันที่บรรลุนิติภาวะด้วย⁴

3.กฎหมายสหรัฐอเมริกา รัฐแคลิฟอร์เนีย กำหนดการพ้นจากภาวะผู้เยาว์ คือให้บุคคลที่มีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์ เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ⁵

ทั้งนี้เมื่อได้เปรียบเทียบกับกฎหมายฝรั่งเศส กฎหมายสเปน และกฎหมายสหรัฐอเมริกา รัฐแคลิฟอร์เนียแล้วนั้นหลักเกณฑ์อายุในการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ทั้งสามประเทศนี้ได้กำหนดไว้ที่อายุ 18 บริบูรณ์ การกำหนดขึ้นนี้โดยเห็นความสำคัญของความสามารถของผู้เยาว์เป็นสำคัญ เมื่อสังคมแต่ละยุคสมัยเปลี่ยนแปลงความสามารถของผู้เยาว์ก็ควรได้รับการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเช่นกัน ซึ่งการใช้หลักการนี้จะส่งผลให้ผู้เยาว์นั้นได้บรรลุนิติภาวะได้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อที่จะสามารถใช้สิทธิของตน ได้อย่างสมบูรณ์เหมือนกับผู้ใหญ่ และมีอำนาจเด็ดขาดโดยมิต้องอาศัยความยินยอมจากผู้ปกครอง

ปัญหาประการที่สอง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของผู้เยาว์ในการบรรลุนิติภาวะ การพิจารณาสิทธิของผู้เยาว์ตามตัวบทกฎหมายในมาตรา 19 บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์ และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์” และ มาตรา 20 บัญญัติไว้ว่า “ผู้เยาว์ ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติมาตรา 1448” มีข้อสังเกตว่า จากเนื้อหาในส่วนของมาตรา 19 นี้ มีการระบุถ้อยคำว่า “การบรรลุนิติภาวะ” และ คำว่า “การพ้นจากภาวะผู้เยาว์” ไว้เพียงในมาตรา 19 แต่มิได้บัญญัติไว้ในมาตรา 20 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นข้อสงสัยและเกิดเป็นประเด็นปัญหาในด้านของสิทธิของผู้เยาว์เมื่อบรรลุนิติภาวะไปแล้วตามมาตรา 20 จะถือว่าผู้เยาว์นั้นได้พ้นจากความเป็นผู้เยาว์ตามมาตรา 19 ด้วยหรือไม่ และหากไม่พ้นจากความเป็นผู้เยาว์ ผู้เยาว์จะใช้สิทธิของตนได้มากน้อยเพียงใด และผู้เยาว์จะสามารถมีอำนาจเด็ดขาดและตัดขาดจากอำนาจปกครองหรือผู้ใช้อำนาจปกครองเหนือตัวผู้เยาว์หรือไม่ เพราะการที่กฎหมายกำหนดผู้ใช้อำนาจปกครองใช้อำนาจปกครองเหนือตัวผู้เยาว์นั้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจปกครองของบิดามารดาหรือของผู้ปกครองก็ตาม กฎหมายย่อมมีเจตนารมณ์ที่จะจำกัด

³ French Civil Code, Article 414 “Majority is fixed at the full age of eighteen years; at this age, everyone is capable of exercising the rights he enjoys.”

⁴ Spanish Civil Code, Article 315 “Legal age begins upon turning eighteen years old. The day of birth shall be included in full for the calculation of legal age.”

⁵ California Family Code, 6502 “An individual who is 18 years of age or older, or who has entered into a valid marriage, is an adult for the purposes of this code and for the purposes of any contract, will, or other legal act.”

ความสามารถและคุ้มครองการกระทำของผู้เยาว์ในฐานะที่ผู้เยาว์เป็นผู้หย่อนหรือพ้องในความสามารถประเภทหนึ่ง แต่ในทางตรงกันข้ามผู้ใช้อำนาจปกครองอาจใช้อำนาจปกครองดังกล่าวไปในทางที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เยาว์ หรือกระทบและส่งผลเสียหายต่อสิทธิ เสรีภาพ และทรัพย์สินของผู้เยาว์ ในขณะที่ผู้เยาว์มิได้มีฐานะทางกฎหมายที่ใช้สิทธิเพื่อคุ้มครองประโยชน์หรือป้องกันความเสียหายนั้น ๆ ด้วยตนเอง

ซึ่งเมื่อผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะแล้วไม่ว่าจะด้วยหลักเกณฑ์ใดควรมีสติและหน้าที่รวมถึงการใช้สิทธิได้ด้วยตนเองในการสร้างครอบครัวและใช้อำนาจปกครองบุตรของตนเองที่เกิดขึ้นในอนาคต

ปัญหาประการที่สาม ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบรรลุนิติภาวะโดยวิธีการอื่น นอกจากปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว เมื่อได้ทำการศึกษาทั้งกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศที่กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้ศึกษาได้มองเห็นว่า ในบางประเทศนั้นมิได้จำกัดการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ไว้เพียงอายุและการสมรส แต่ยังมีหลักเกณฑ์อื่นที่สามารถทำให้ผู้เยาว์นั้นบรรลุนิติภาวะได้ แม้ตัวผู้เยาว์เองยังไม่ถึงเกณฑ์อายุและมีความจำเป็นที่จะบรรลุนิติภาวะนั้นก่อนเกณฑ์อายุที่กำหนดโดยมิต้องทำการสมรส แต่ในกฎหมายไทยนั้นยังคงมีข้อจำกัดไว้เพียงอายุและการสมรส

แม้ว่าในกฎหมายไทยจะมีบทบัญญัติที่บัญญัติให้ผู้เยาว์สามารถใช้สิทธิต่างๆของตนได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 27 บัญญัติไว้ว่า “ผู้แทนโดยชอบธรรมอาจให้ความยินยอมแก่ผู้เยาว์ในการประกอบธุรกิจทางการค้าหรือธุรกิจอื่น หรือในการทำสัญญาเป็นลูกจ้างในสัญญาจ้างแรงงานได้ ในกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมไม่ให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควร ผู้เยาว์อาจร้องขอต่อศาลให้สั่งอนุญาตได้

ในความสัมพันธ์กับการประกอบธุรกิจหรือการจ้างแรงงานตามวรรคหนึ่งให้ผู้เยาว์มีฐานะเสมือนดังบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว.....

ถ้าหากพิจารณาในวรรคหนึ่งและวรรคสองแล้วนั้น ผู้ศึกษาจึงมองเห็นปัญหาในมาตรา 27 วรรคสอง ในคำว่า “เสมือนดังบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว” ว่าถ้าหากผู้เยาว์ได้รับความยินยอมตามวรรคหนึ่งเช่นว่านั้นแล้ว ผู้เยาว์จะถือเป็นบรรลุนิติภาวะตามมาตรา 19 และมาตรา 20 ด้วยไม่ และผู้เยาว์สามารถใช้สิทธิของตนได้มากนักเพียงใด เพราะกฎหมายยังคงกำหนดให้ผู้ใช้อำนาจปกครองใช้อำนาจในการให้ความยินยอมในการใช้สิทธินั้นๆกับผู้เยาว์อยู่ และยังคงจำกัดความสามารถของผู้เยาว์ที่ผู้เยาว์ควรกระทำได้เป็นการเฉพาะตัว

เมื่อพิจารณาแล้วเบื้องต้นตามบทบัญญัติมาตรา 27 นั้นผู้เยาว์ยังคงเป็นผู้เยาว์ดังเดิม เพียงแต่ทำให้ผู้เยาว์ใช้สิทธิได้บางประการจากการได้รับความยินยอมเท่านั้น

อย่างไรก็ดีหากประเทศไทยได้เพิ่มเติมหลักเกณฑ์การบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ให้สอดคล้องกับประเทศตัวอย่างจะเป็นผลดีและเป็นทางเลือกให้แก่ผู้เยาว์ที่ต้องการบรรลุนิติภาวะเพื่อที่สามารถใช้สิทธิของตนได้อย่างเต็มที่

จากประเด็นปัญหาต่างๆ ที่ผู้ศึกษาได้ตั้งประเด็นปัญหาจะเห็นได้ว่าปัญหาทั้งสามประการดังกล่าวข้างต้นเป็นปัญหาที่สำคัญสมควรที่จะนำมาศึกษาค้นคว้าและหาแนวทางแก้ไข ตามที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาปัญหาการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์รวมทั้ง ความเป็นมา ความหมาย หลักการ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องทำให้ได้บทสรุปสำหรับปัญหากฎหมายดังกล่าว เพื่อเสนอแนะในข้อกฎหมายที่ควรนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในประเด็นปัญหาเกณฑ์อายุในการบรรลุนิติภาวะ จากการศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาในเกณฑ์อายุของผู้เยาว์ในการบรรลุนิติภาวะทั้งกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นกฎหมายฝรั่งเศส กฎหมายสเปน กฎหมายสหรัฐอเมริกา รัฐแคลิฟอร์เนียแล้วนั้น เมื่อศึกษาแล้วพบว่าประเทศไทยมีการกำหนดเกณฑ์อายุในการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์สูงเกินไปและยังไม่มีมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน เมื่อพิจารณาจากสถานการณ์ในปัจจุบันในด้านต่างๆ ทั้งสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจากสมัยก่อนเป็นอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงดังที่กล่าวมาทำให้ผู้เยาว์มีการเจริญพันธุ์มากกว่าอายุ ซึ่งผู้ศึกษามองว่าเห็นสมควร ปรับแก้ไขเกณฑ์อายุของผู้เยาว์ที่จะบรรลุนิติภาวะตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 19 ที่กำหนดให้บุคคลที่มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ โดยปรับลดอายุลงมาอยู่ที่ อายุ 18 ปีบริบูรณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบันและสอดคล้องกับเกณฑ์อายุของผู้เยาว์ในการบรรลุนิติภาวะโดยการสมรสตามมาตรา 20 ประกอบกับมาตรา 1448 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งในยุคปัจจุบันของประเทศไทย ผู้เยาว์เป็นผู้มีความคิดและความรู้ที่เท่าทันกับพลเมืองในช่วงวัยเดียวกันของต่างประเทศที่ได้ทำการศึกษา มีความสามารถเพียงพอที่จะรับผิดชอบตนเอง การรับรู้ การแลกเปลี่ยน รวมถึงการซึมซับ วัฒนธรรมและรูปแบบการดำเนินชีวิตจากสื่อต่าง ๆ ที่สามารถติดต่อสื่อสารและเผยแพร่เหตุการณ์ หรือได้รับข้อมูลข่าวสารได้ตามสภาวะการณ์นั้น ๆ อีกทั้งผู้เยาว์ที่เกิดและเติบโตในสังคมที่มีค่าครองชีพสูง อาจประกอบอาชีพควบคู่กับการเข้ารับการศึกษ ในขณะที่ยังเยาว์บางคนเลือกที่จะยุติการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพเพียงอย่างเดียว

ด้วยเหตุนี้ การกำหนดให้ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะที่อายุ 20 ปีบริบูรณ์ จึงเป็นการจำกัดสิทธิและความสามารถทางแพ่งของผู้เยาว์และอาจทำให้ผู้เยาว์เสียประโยชน์ที่ควรจะได้รับในทางตรงกันข้ามหากลดเกณฑ์อายุในการบรรลุนิติภาวะลงมาเหลือที่อายุ 18 ปีบริบูรณ์ ย่อมทำให้ผู้เยาว์ได้รับประโยชน์จากการใช้ความสามารถทางแพ่งได้อย่างเต็มที่และรวดเร็วขึ้นตามไปด้วย ทั้งยังสอดคล้องกับเกณฑ์อายุบรรลุนิติภาวะตามกฎหมายต่างประเทศที่ทำการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้เยาว์ในกรณีบรรลุนิติภาวะ จากประเด็นปัญหาที่ได้ทำการศึกษาและกล่าวมาในบทก่อนหน้านี้ ผู้ศึกษามองว่าการบัญญัติการบรรลุนิติภาวะในฉบับกฎหมายมาตรา 19 และมาตรา 20 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีความหมายที่แตกต่างกันในผลของคำที่บัญญัติไว้คือ คำว่า “บรรลุนิติภาวะ” และ คำว่า “พ้นจากภาวะผู้เยาว์” หากได้พิจารณาต่อ เมื่อผู้เยาว์

เป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วตามมาตรา 20 แต่ยังมีใช้ผู้พ้นจากการเป็นผู้เยาว์ ตามมาตรา 19 ความสามารถต่างๆ ที่ผู้เยาว์ทำได้แม้จะบรรลุนิติภาวะแล้วแต่ถือว่ายังไม่พ้นจากการเป็นผู้เยาว์และยังหย่อนความสามารถทั้งยังมีข้อจำกัดทางกฎหมายบทอื่นอยู่ แต่ถ้าหากพิจารณาจากหลักความเป็นจริงเมื่อผู้เยาว์ทำการสมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมายตามมาตรา 20 แล้ว ผู้เยาว์นั้นได้เปลี่ยนฐานะของตนไปสู่ฐานะที่มีสิทธิและหน้าที่เพิ่มเติมใน ฐานะสามีหรือภริยา รวมถึงฐานะผู้ใช้อำนาจปกครองของบุตรที่จะเกิดในอนาคต

ด้วยเหตุนี้จึงเห็นควรให้ผู้เยาว์ที่สมรสแล้วบรรลุนิติภาวะพ้นจากความเป็นผู้เยาว์ไปเสีย โดยการเพิ่ม คำว่า “พ้นจากภาวะผู้เยาว์” ในมาตรา 20 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อเป็นการเพิ่มสิทธิ ให้แก่ผู้เยาว์ที่บรรลุนิติภาวะแล้ว การแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 20 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จากเดิม บัญญัติว่า “ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้น ได้ทำตามบทบัญญัติ มาตรา 1448” โดยแก้ไขเป็น “ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะและพ้นจากภาวะผู้เยาว์เมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้น ได้ทำตามบทบัญญัติ มาตรา 1448”

เพื่อให้สอดคล้องกับการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ ตามมาตรา 19 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้ผู้เยาว์ที่ได้ทำการสมรสแล้วนั้นบรรลุนิติภาวะและพ้นจากภาวะการเป็นผู้เยาว์ไปเสีย เพื่อที่จะใช้สิทธิของตนได้เต็มที่และสมบูรณ์ โดยพิจารณาจากพัฒนาการของตัวผู้เยาว์เองในยุคปัจจุบัน ที่อยู่ในเกณฑ์อายุดังกล่าวเป็นผู้ที่เจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและสติปัญญา มีความเจริญพันธุ์อย่างรวดเร็วเกินกว่าวัย ผ่านการอบรมเลี้ยงดู จากครอบครัวพอสมควรและย่อมได้รับการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กฎหมายกำหนด สามารถหารายได้เลี้ยงตนเอง ทั้งยังมีความสามารถในการพิจารณาและวินิจฉัย เพียงพอที่จะดูแลและรับผิดชอบตนเองได้ และสอดคล้องกับกฎหมายพิเศษฉบับอื่นของไทยที่มีบทบัญญัติ เกี่ยวเนื่องกับเกณฑ์อายุ เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง การรับโทษทางอาญา รวมถึงสิทธิในการขอมิไต่สวนคดี ขับจี้รถจักรยานยนต์ และรถยนต์ ซึ่งล้วนเป็นสิทธิที่สัมพันธ์กับวุฒิภาวะและความรับผิดชอบของบุคคล เช่นเดียวกัน หากผู้เยาว์ที่บรรลุนิติภาวะและพ้นจากภาวะการเป็นผู้เยาว์ไปเสีย สิทธิของผู้เยาว์ที่ได้รับจากการเปลี่ยนสถานะนี้จะทำให้ผู้เยาว์ได้ใช้สิทธิได้อย่างเต็มที่และเป็นประโยชน์ต่อผู้เยาว์ในยุคปัจจุบัน

3. ข้อเสนอแนะในประเด็นปัญหาการบรรลุนิติภาวะโดยคำสั่งศาล

การบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์ที่มาจากคำสั่งศาลโดยตรงนั้นยังมิได้ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายไทย หากผู้เยาว์จะบรรลุนิติภาวะก่อนอายุ 20 ปีจะต้องผ่านการสมรสตามกฎหมายเท่านั้น ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่อาจขัดกับเสรีภาพในการเลือกวิถีชีวิต และผู้ศึกษามองว่าการบรรลุนิติภาวะโดยการสมรสเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนเข้าสู่ชีวิตสมรสก่อนวัยอันควรเพียงเพื่อสิทธิบางประการเท่านั้น ซึ่งผู้เยาว์ไม่สามารถใช้สถานะใหม่ในการบรรลุนิติภาวะได้อย่างเต็มที่และยังคงมีข้อจำกัดทางกฎหมายหลายด้าน หากมองกลับกันในสถานการณ์ปัจจุบัน ชีวิตจริงของผู้เยาว์บางคนอาจมีความสามารถในการดูแลตนเองหรือมีภาระหน้าที่ (เช่น ทำงานเลี้ยงครอบครัว เป็นเจ้าของธุรกิจ หรือเลี้ยงดูพ่อแม่/น้อง) แต่กลับถูกจำกัดไม่ให้ทำสัญญา หรือ

ทำธุรกรรมทางกฎหมายที่จำเป็นได้อย่างอิสระ ยังคงต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมตามที่กล่าวมาแล้วนั้น และถ้าหากผู้เยาว์นั้นจะต้องการสิทธิในการจัดการในด้านต่างๆ ของตนตามกฎหมายก่อนเกณฑ์อายุที่กฎหมายกำหนดให้บรรลุนิติภาวะและพ้นจากการเป็นผู้เยาว์ได้ ผู้เยาว์นั้นจะต้องทำการสมรสเท่านั้น ซึ่งผู้ศึกษามองว่าหากเพิ่มเงื่อนไขให้ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะก่อนเกณฑ์อายุได้โดยที่มีลูกจำกัดไว้แค่เพียงการสมรสจะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เยาว์เป็นอย่างมาก จึงควรเสนอให้เพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการบรรลุนิติภาวะโดยคำสั่งศาลอาจจะเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เพื่อให้ผู้เยาว์ที่อยู่ในช่วงเกณฑ์อายุหรือมีวุฒิภาวะเพียงพอ สามารถร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้เป็นผู้บรรลุนิติภาวะก่อนเกณฑ์อายุได้ โดยเทียบเคียงกับหลักเกณฑ์ของกฎหมายต่างประเทศที่ได้ทำการศึกษา ได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศราชอาณาจักรสเปน และประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐแคลิฟอร์เนีย

ทั้งนี้ การกำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมข้างต้น ต้องบัญญัติเงื่อนไขไว้อย่างชัดเจนในการพิจารณาของศาล ซึ่งผู้ศึกษาพิจารณาว่าต้องประกอบไปด้วยเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

3.1 เงื่อนไขเกี่ยวกับเกณฑ์อายุขั้นต่ำของผู้เยาว์ในการร้องขอต่อศาล ผู้เยาว์ที่จะมีสิทธิขอให้ศาลสั่งให้เป็นผู้บรรลุนิติภาวะก่อนเกณฑ์อายุได้ จะต้องมิเกินอายุขั้นต่ำที่เหมาะสมอยู่ที่อายุ 15 ปี เนื่องจากบุคคลในวัย ดังกล่าวมีวุฒิภาวะมากเพียงพอทางจิตวิทยาแล้ว และการศึกษาภาคบังคับของไทยตามพระราชบัญญัติกฎหมายภาคบังคับ พ.ศ. 2545 กำหนดให้บุคคลต้องได้รับการศึกษาตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งมีอายุเฉลี่ยในการจบการศึกษาภาคบังคับอยู่ที่ อายุ 15 ปี ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเห็นสมควรว่าเมื่อผู้เยาว์ อายุ 15 ปี และจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว สามารถเลือกเส้นทางชีวิตของตนได้ในการตัดสินใจดำเนินชีวิต การใช้สิทธิในด้านต่างๆ ได้เทียบเท่ากับผู้บรรลุนิติภาวะโดยเกณฑ์อายุ โดยการขออำนาจศาลให้ตนเป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยคำสั่งศาล อันจะทำให้ผู้เยาว์นี้สามารถดำเนินชีวิตของตนได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งสอดคล้องกับกฎหมายต่างประเทศที่ ทำการศึกษาและมีระบบที่ศาลอนุญาตให้ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะก่อนเกณฑ์อายุได้

3.2 เงื่อนไขเกี่ยวกับเจตนาของผู้เยาว์ การยื่นคำร้องขอนั้นจะต้องมาจากความต้องการของผู้เยาว์เป็นหลัก มิใช่มาจากผู้ใช้อำนาจปกครองฝ่ายเดียว

3.3 เงื่อนไขเกี่ยวกับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม การร้องขอต่อศาลของผู้เยาว์นั้นจะต้องได้รับการยินยอมจากผู้ใช้อำนาจปกครองอีกชั้นหนึ่งเพื่อเป็นการยืนยันว่าผู้เยาว์ที่ประสงค์ยื่นคำร้องนี้มีความจำเป็นแก่การบรรลุนิติภาวะอันแท้จริง

3.4 เงื่อนไขเกี่ยวกับความสามารถในการดำเนินชีวิตของผู้เยาว์ เช่น การมีแหล่งเงินได้ ที่ถูกต้องตามกฎหมายและมีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพย์สินของตน

3.5 เงื่อนไขการใช้ดุลพินิจของศาลในการอนุญาตให้ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะ การบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์จะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับประโยชน์สูงสุดของผู้เยาว์ เพื่อให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการพิจารณา

ได้อย่างเต็มที่อีกชั้นหนึ่ง เช่น กรณีตัวอย่างที่ผู้เยาว์ประสงค์ จะบรรลุนิติภาวะก่อนเกณฑ์อายุและผู้แทนโดยชอบธรรมยินยอม ในขณะที่ผู้เยาว์มีแหล่งที่มาของเงินได้ที่ถูกต้อง และมีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ แต่ศาลอาจพิจารณาประกอบข้อเท็จจริงอื่น ๆ ว่าการตั้งอนุญาตให้ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะอาจไม่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อตัวผู้เยาว์เองไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดภายนอกอื่นใดก็ตาม ด้วยเหตุนี้ย่อมเป็นการถ่วงถ่วงเหตุผลและความเหมาะสมที่จะให้ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะก่อนเกณฑ์อายุอีกลำดับหนึ่ง และยังทำให้หลักกฎหมายเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวสามารถคุ้มครองประโยชน์ของผู้เยาว์ ประโยชน์ของบิดามารดา ประโยชน์บุคคลภายนอก และประโยชน์ของสังคมในเวลาเดียวกันเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลง

เอกสารอ้างอิง

กิตติศักดิ์ ปรกติ. การปฏิรูประบบกฎหมายไทยภายใต้อิทธิพลยุโรป. กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2556.

ไพโรจน์ กัมพูสิริ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563.

มาตาลักษณ์ เสริมธากุล. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง หลักการคุ้มครองสิทธิเด็กภายใต้แนวคิดเกี่ยวกับ ประโยชน์สูงสุดของเด็ก. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะนิติศาสตร์, 2562.

แสวง บุญเฉลิมวิภาส และ อติรุจ ตันบุญเจริญ. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2563.